

УДК 330

«АГРОБИЗНЕС-2020» БАҒДАРЛАМАСЫ

*Темірбекұлы, К.,
«Құқық және экономика негіздері»
мамандығының 2 курс студенті
Шегенова, Ж.Н.,
тарих және өнер факультеті,
Қоғамдық пәндер, құқық және
экономика негіздері кафедрасының
аға оқытушысы, тарих магистрі,
ҚМПИ, Қостанай қ., Қазақстан*

Түйіні

Беріліп отырған мақалада «Агробизнес-2020» бағдарламасы жайлы айтылады, бұл бағдарлама Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді және ауыл шаруашылығының саласын дамыту үшін жасалған. «Агробизнес-2020» бағдарламасы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 18 ақпанда бекітілген. Мақалада 2013-2020 жылдары аралығында ауыл шаруашылығындағы өзгерістер мен бағдарлама нәтижелері көрсетілген.

Мақаланың мәнін ашатын сөздер: агроөнеркәсіптік кешен, экспорт, аграрлық экономика, экстенсивті, инфрақұрылым.

1. Кіріспе.

Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013-2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасы еліміздің агроөнеркәсіптік кешен субъектілерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға және Қазақстанда жалпы ауыл шаруашылығы саласын дамытуға бағытталған.

Бұл бағдарламаның мақсаты, ҚР агроөнеркәсіптік кешені субъектілерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін жағдайлар жасау болып табылады.

Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013-2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 18 ақпандағы № 151 қаулысымен бекітілген.

2. Материалдар мен әдістер.

«Мемлекет басшысының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2012 жылғы 18 желтоқсандағы № 449 Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі қаулы етеді: «қоса беріліп отырған Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013-2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасы бекітілсін».

Бұл бағдарламаның басты мақсаты Қазақстан Республикасы агроөнеркәсіптік кешені (бұдан әрі – АӨК) субъектілерінің бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін жағдайлар жасау.

3. Нәтижелер мен талқылау.

ҚР тәуелсіздігі кезеңінде елдің АӨК-де айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізілді: нарықтық қатынастар негізінде өндірістің тұрақты өсуі байқалады, еңбек өнімділігі мен өндіргіштігі артуда, саланың негізгі қорларын жаңарту және инфрақұрылымын қалпына келтіру жүргізілуде, негізгі тамақ өнімдері бойынша өзін-өзі қамтамасыз етуге қол жеткізілді, дәнді, майлы дақылдар, балық аулау өнімдері экспортының айтарлықтай өсуіне қол жеткізілді. 2011 жылы елдің жалпы ішкі өнімінің көлеміндегі ауыл шаруашылығы өнімінің үлесі 5,1 %-ды құрады, ауыл шаруашылығында жұмыс істейтіндердің еңбек өндіргіштігі 2005 жылдан бастап 2011 жылдар аралығындағы кезеңде жылына 9,3 % орташа жылдық өсу қар-

қынымен бір жұмыс істейтін адамға 304,2 мың теңгеден 498 мың теңгеге дейін өзгерді, ауылды жерлерде шамамен 7,48 млн. адам немесе Қазақстанның жалпы халқының 45%-ы тұрды.

Қазіргі уақытта әлемдік аграрлық экономика мен демографияның жаңа үрдістері қалыптасуда, өңірдегі ықпалдастыру процестері нақты дами бастады, жаһандық климаттық өзгерістер болуда. Қазақстан Кеден одағына кірді, таяу кезеңде Дүниежүзілік сауда ұйымына кіруі жоспарлануда. Алайда, саладағы еңбек өндіріштігінің төмен деңгейі, пайдаланылатын технологиялардың жетілдірілмегендігі, өндірістің ұсақ тауарлы болуы ауыл шаруашылығы өндірісін қарқынды негізде жүргізуге, материалдық, еңбек және басқа ресурстарды неғұрлым толық пайдалануды қамтамасыз етуге, экологиялық талаптарды сақтауға мүмкіндік бермейді. Осы факторлар отандық аграрлық сектордың бәсекеге қабілеттілігін төмендетеді, бұл ДСҰ мен КО жағдайларында шетелдік өнім импортының басым болуына, жергілікті өндірушілерді өткізу нарықтарынан ығыстыруға әкелуі мүмкін.

Азық-түлік өнімдерін тұтынудың қарқынды өсуімен және тұтыну құрылымының неғұрлым сапалы өнімдер жағына қарай өзгеруімен ел халқының өсуі орын алуда.

Елді азық-түлікпен қамтамасыз етудегі, халықты жұмыспен қамтуды арттырудағы және республиканы экономикалық дамытудағы ауыл шаруашылығының рөлін Мемлекет Басшысы бірнеше рет, оның ішінде ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты векторы» атты 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауында атап өтті. Сыртқы және ішкі ортаның өзгерген жағдайларында Қазақстанның КО-ға кіруі мен ДСҰ-ға алдағы кіруіне, саланы мемлекеттік реттеу мен жаңғыртудың жаңа тетіктерін қолдану қажеттілігіне байланысты ҚР АӨК-ті дамытудың жаңа салалық бағдарламасы әзірленді.

«Бағдарламаны 2013-2020 жылдары іске асыруға республикалық және жергілікті бюджеттерде көзделген жалпы шығыстар барлығы 3 393,2 млрд. теңгені құрайды, оның ішінде:

- 2013 жылы – 339,7 млрд. теңге
- 2014 жылы – 466,0 млрд. теңге*
- 2015 жылы – 543,2 млрд. теңге*
- 2016 жылы – 356,7 млрд. теңге
- 2017 жылы – 396,7 млрд. теңге
- 2018 жылы – 417,3 млрд. теңге
- 2019 жылы – 421,4 млрд. теңге
- 2020 жылы – 452,2 млрд. теңге.

ҚР тәуелсіздігі кезеңінде елдің АӨК-де айтарлықтай нәтижелерге қол жеткізілді: нарықтық қатынастар негізінде өндірістің тұрақты өсуі байқалады, еңбек өнімділігі мен өндіріштігі артуда, саланың негізгі қорларын жаңарту және инфрақұрылымын қалпына келтіру жүргізілуде, негізгі тамақ өнімдері бойынша өзін-өзі қамтамасыз етуге қол жеткізілді, дәнді, майлы дақылдар, балық аулау өнімдері экспортының айтарлықтай өсуіне қол жеткізілді.

2011 жылы елдің жалпы ішкі өнімінің көлеміндегі ауыл шаруашылығы өнімінің үлесі 5,1 %-ды құрады, ауыл шаруашылығында жұмыс істейтіндердің еңбек өндіріштігі 2005 жылдан бастап 2011 жылдар аралығындағы кезеңде жылына 9,3 % орташа жылдық өсу қарқынымен бір жұмыс істейтін адамға 304,2 мың теңгеден 498 мың теңгеге дейін өзгерді, ауылды жерлерде шамамен 7,48 млн. адам немесе Қазақстанның жалпы халқының 45%-ы тұрды.

Қазіргі уақытта әлемдік аграрлық экономика мен демографияның жаңа үрдістері қалыптасуда, өңірдегі ықпалдастыру процестері нақты дами бастады, жаһандық климаттық өзгерістер болуда. Қазақстан Кеден одағына кірді, таяу кезеңде Дүниежүзілік сауда ұйымына кіруі жоспарлануда. Алайда, саладағы еңбек өндіріштігінің төмен деңгейі, пайдаланылатын технологиялардың жетілдірілмегендігі, өндірістің ұсақ тауарлы болуы ауыл шаруашылығы өндірісін қарқынды негізде жүргізуге, материалдық, еңбек және басқа ресурстарды неғұрлым толық пайдалануды қамтамасыз етуге, экологиялық талаптарды сақтауға мүмкіндік бермей-

ді. Осы факторлар отандық аграрлық сектордың бәсекеге қабілеттілігін төмендетеді, бұл ДСҰ мен КО жағдайларында шетелдік өнім импортының басым болуына, жергілікті өндірушілерді өткізу нарықтарынан ығыстыруға әкелуі мүмкін.

Азық-түлік өнімдерін тұтынудың қарқынды өсуімен және тұтыну құрылымының неғұрлым сапалы өнімдер жағына қарай өзгеруімен ел халқының өсуі орын алуда. Елді азық-түлікпен қамтамасыз етудегі, халықты жұмыспен қамтуды арттырудағы және республиканы экономикалық дамытудағы ауыл шаруашылығының рөлін Мемлекет Басшысы бірнеше рет, оның ішінде ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты векторы» атты 2012 жылғы 27 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауында атап өтті. Сыртқы және ішкі ортаның өзгерген жағдайларында Қазақстанның КО-ға кіруі мен ДСҰ-ға алдағы кіруіне, саланы мемлекеттік реттеу мен жаңғыртудың жаңа тетіктерін қолдану қажеттілігіне байланысты ҚР АӨК-ті дамытудың жаңа салалық бағдарламасы әзірленді.

АӨК-ні дамытудың 2013-2020 жылдарға арналған бағдарламасы екі кезеңде іске асырылатын болады:

Бірінші кезең: 2013-2015 жылдар. Бірінші кезеңде АӨК-ні дамытудың берік іргетасын қалау қажет:

1) бағдарламада көзделген мақсаттарға қол жеткізу, міндеттер мен іс-шараларды шешу үшін заңнамалық базаны қалыптастыру;

2) төлеу мерзімдерін ұлғайта және сыйақы ставкасын төмендете отырып, АӨК субъектілерін қайта құрылымдау, қайта қаржыландыру, сондай-ақ қаржыландыру арқылы АӨК-ні қаржылық сауықтыру бойынша шаралар қабылдау;

3) өсімдік шаруашылығындағы және мал шаруашылығындағы, сондай-ақ ауыл шаруашылығы шикізатын терең қайта өңдеу өндірісі үшін тауарлардың, жұмыстардың және көрсетілетін қызметтердің экономикалық қолжетімділігін арттыру;

4) ауыл шаруашылығы жалпы өнімін арттырудың экстенсивті әдістерінен қарқынды әдістеріне көшу;

5) өсімдік шаруашылығындағы сақтандыру жүйесін жетілдіру;

6) қолдау құралдарының кең спектрін қолдану есебінен қаржылық қызметтердің экономикалық қолжетімділігін қамтамасыз ету және қолайлы инвестициялық климат жасау;

7) инвестициялық және пилоттық жобалар пулын, өсімдік шаруашылығына, мал шаруашылығына және ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеуге енгізу үшін прогрессивті агротехнологиялар пулын қалыптастыру;

8) аграрлық ғылымда технологияларды трансферттеу, бейімдеу және коммерцияландыру пысықтау, білім тарату орталықтарының желісін кеңейту;

9) ветеринариялық және фитосанитариялық қауіпсіздіктің жоғары деңгейін қамтамасыз ету;

10) ауыл шаруашылығы дақылдарын мемлекеттік сорттық сынау тиімділігін арттыру;

11) маркетингтік және сауда-саттық инфрақұрылымы мен логистиканы дамыту арқылы нарықтық тәуекелдерді төмендету;

12) көліктік-логистикалық қуаттарды, соның ішінде ауыл шаруашылығы өнімдерін сақтау жүйесін қажетті деңгейге дейін дамыту;

13) ауыл шаруашылығына агрохимиялық қызмет көрсету тиімділігін арттыру;

14) АӨК субъектілерін ақпараттық қамтамасыз ету жүйесін дамыту;

15) мемлекеттік қызмет көрсету және техникалық реттеу жүйесін дамыту;

16) АӨК-дегі мемлекеттік бақылау және қадағалау жүйесінің тиімділігін арттыру;

17) органикалық ауыл шаруашылығы өнімінің өндірісі мен айналымын дамыту үшін жағдай жасау;

18) ауыл шаруашылығы кооперациясын дамыту;

19) агроөнеркәсіптік кешен саласындағы халықаралық ынтымақтастықты дамыту.

Нәтижесінде саланы одан әрі дамыту үшін жағдайлар қалыптастырылады.

Екінші кезең: 2016-2020 жылдар

Екінші кезеңде ауыл шаруашылығы өнімдерінің өндіріс көлемін елеулі түрде өсіру, барлық негізгі тамақ өнімдері бойынша Қазақстанның импортқа тәуелділігін қысқарту, экспорттық әлеуетті іске асыру, Бағдарламада қойылған мақсаттарға қол жеткізу қажет.

Екінші кезеңде қойылған міндеттерді шешу нәтижелері:

1) өсімдік дақылдары түсімділігінің және малдар өнімділігінің нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізуге мүмкіндік беретін заманауи агротехнологияларды қолдану есебінен ауыл шаруашылығындағы еңбек өнімділігін ұлғайту;

2) ҚР АӨК өндірістік және қайта өңдеу салаларының әлеуетін игеру.

Мемлекеттік реттеудің тиімді шараларын пайдалану, ҚР АӨК бизнесін дамыту үшін қолайлы жүйелі жағдайлар жасау, қамтамасыз етуші инфрақұрылымды дамыту, секторға тартылатын орташа жылдық инвестицияларды екі есе арттыру, өнімділікті өсіру нәтижесінде бағдарламаның мынадай негізгі нысаналы индикаторларына қол жеткізу күтіледі:

1) АӨК субъектілерін субсидиялау есебінен ауыл шаруашылығын мемлекеттік қолдау көлемін 2020 жылға қарай 4,5 есе арттыру;

2) АӨК субъектілерінің борыштық жүктемесін қарыздарды қайта қаржыландыру және қайта құрылымдау есебінен жалпы сомасы 500 млрд. теңгеге кемінде 9 жылға ұзарту;

3) кредиттер мен лизингтің қолжетімділігін арттыру жөніндегі шаралар есебінен АӨК-ге тартылған мемлекеттік емес кредиттік қаражат көлемі 2013-2020 жылдары 2 трлн. теңгеге дейін;

4) карантиндік және аса қауіпті зиянды организмдер таралуының қауіптілік коэффициенті 2020 жылға қарай 0,88;

5) мониторингтік зертханалық зерттеулерге ұшырайтын тамақ өнімдерінің үлесін 2020 жылға қарай 0,4 %;

6) электрондық форматқа көшірілген мемлекеттік қызмет көрсету үлесі 2015 жылға қарай 62 % болады.

Бағдарлама мақсатына жету үшін келесі төрт бағыттар бойынша жұмыстар жүргізілетін болады:

1. Қаржылық сауықтандыру;

2. АӨК субъектілері үшін тауарлардың, жұмыстардың және қызметтердің қол жетімділігін жоғарылату;

3. АӨК субъектілері қамтамасыз ету үшін мемлекеттік жүйелерді дамыту;

4. АӨК реттеу үшін мемлекеттік жүйелерді дамытуды жоғарылату;

Қаржылық сауықтандыру - қайта құрылымдау, қайта қаржыландыру, несиелер мен жобаларды қаржыландыру, сондай-ақ ауыл шаруашылық өндірушілердің бар қарыздарын өтеу үшін қаржыландыру арқылы жүргізіледі. Мемлекет осы бағыттардың есебіне бұрын белгіленген несие үстемелерін жеңілдетеді және ауыл шаруашылық өндірушілердің банкроттығын болдырмайды. Қаржылық сауықтандыру бұрын несие алып бизнесін бастаған кәсіпорындар үшін құрылған. Бұл пайыздық үстемелерді төмендетіп қайтару мерзімін ұзартуға мүмкіндік береді. Қазіргі уақытта механизмдер құрастырылған және бизнес ассоциацияларға және әкімдіктерге талқылау және келісілу үшін жіберілген. Бұдан басқа, КазАгро АҚ өзінің бар капиталы арқылы өз тарапынан шаруаларға арзан және ұзақ несиелер беретін банктердің қорына 2 млрд доллар салатын болады.

«АӨК субъектілері үшін тауарлар, жұмыстар және қызметтердің қол жетімділігін жоғарылату» бағыты немесе мемлекеттік қолдау механизмдері (субсидиялар беру) мен бұрынғы және жаңа шара жолдарымен АӨК субъектілерінің тауарлар, жұмыстар және қызметтер оқыту және кеңестік қызметтерінің экономиялық қолжетімділігін жоғарылату үшін тапсырмалар қойылған субсидиялар беру бағдарламасы бойынша АӨК субъектілерінің мемлекеттік қолдау механизмдеріне кіретіндер:

1) АӨК алғышарттық инвестициялық жобалар үшін инвестициялық субсидиялар;

2) қаржылық институттар (қаржылық қызметтер) алдындағы АӨК субъектілеріне қарызды кепілдеу және сақтандыру қызметтерінің субсидилары; Сондай-ақ өсімдік, жануар өнімдерін, ауыл шаруашылығының және қамтамасыз етуші саланың шикізатын өңдеу өндірісін субсидияландыру жұмыстары жалғастырылатын болады.

4. Қорытынды.

«АӨК субъектілерін қамтамасыз ету мемлекеттік жүйелерін дамыту» бағытының аясында келесі тапсырмаларды шешу жоспарлануда:

- фитосанитарлық қауіпсіздік жүйесін дамыту;

- ветеринарлық қауіпсіздік жүйесін дамыту; Іс шаралар – фитосанитарлық және ветеринарлық зертханаларды құру және жабдықтауға, фито және ветеринарлық қауіпсіздіктің диагностикасы мен мониторингісіне, жануарларды сәйкестендіру және аурулардың жайылу қаупін төмендету, сондай-ақ жайлаулық шаруашылық үшін жайылымдарға бағытталатын болады;

«АӨК мемлекеттік реттеу жүйесінің тиімділігін жоғарылату» бағытына төмендегі міндеттер кіреді:

- ауыл шаруашылығының агрохимиялық тиімділігін жоғарылату;

- ауыл шаруашылығындағы техникалық реттеу жүйесін дамыту;

- АӨК субъектілеріне мемлекеттік қызмет көрсету жүйесін дамыту;

- ауыл шаруашылық дәнді-дақылдардың мемлекеттік сұрып зерттеу тиімділігін жоғарылату;

- АӨК мемлекеттік бақылау және қадағалау жүйесінің тиімділігін жоғарылату;

- органикалық ауыл шаруашылығы өнімінің айналымы және өндірісін дамыту жағдайларын жасау.

Бағдарламаның іске асырылуы ауылдағы бизнестің дамуына тиімді жағдай жасауға, салаға инвестициялардың құйылуына септігін тигізеді, бөлінетін бюджеттік қаржының тиімділігін жоғарылатады.

Әдебиет тізімі

Агробизнес-2020 бағдарламасы [Электрондық ресурс]. – Қол жеткізу режимі: <http://www.kasipker.info/kz/page/support/34>.

Қазақстан Республикасында агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013-2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарламасын бекіту туралы [Электрондық ресурс] / Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 18 ақпандағы № 151 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы заңнама. – Қол жеткізу режимі: <http://www.egov.kz>.

ҚР агроөнеркәсіптік кешенді дамыту жөніндегі 2013-2020 жылдарға арналған «Агробизнес-2020» бағдарлама үзіндісі [Электрондық ресурс]. – Қол жеткізу режимі: <http://kzgov.doc-dat.com/docs/494/index-632752.html>.

Стратегия мен бағдарламалар [Электрондық ресурс] / 2050-Стратегиясы – Қол жеткізу режимі: <http://www.akorda.kz>.

Мәлімет редакцияға түсті: 21.11.2016

ТЕМИРБЕКУЛЫ, К., ШЕГЕНОВА, Ж.Н. ПРОГРАММА «АГРОБИЗНЕС-2020»

В данной статье пишется о программе «Агробизнес-2020», программа создана для комплексного развития агропромышленности и сельского хозяйства в Республике Казахстан. Данная программа была утверждена Правительством РК в 2013 году 18 февраля. Рассматриваются продвижения в сельском хозяйстве, результаты выполнения программы с 2013-2020 годы.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, экспорт, аграрная экономика, экстенсивно, инфраструктура.

TEMIRBEKULY, K., SHEGENOVA, ZH.N. THE PROGRAM «AGRIBUSINESS-2020»

This article is written on the program «Agribusiness-2020», the program is designed for the integrated development of agro-industry and agriculture in the Republic of Kazakhstan. This program was approved by the Government of Kazakhstan in 2013 February 18. Discusses the advancement in agriculture, the results of the execution of the program from 2013-2020.

Keywords: *agro-industrial complex, export, agrarian economy, extensiveness, infrastructure.*